

Motion till riksdagen

1986/87:Ub90

Ylva Annerstedt m. fl. (fp)

Fortsatt decentralisering inom högskolan
(prop. 1986/87:127)

Propositionen innehåller två huvudförslag: avskaffande av regionstyrelserna och förändring av högskolestyrelsernas sammansättning. Vi yrkar i denna motion bifall till propositionen vad gäller regionstyrelserna men föreslår väsentliga förändringar vad gäller förslaget om högskolestyrelserna.

Innan utbildningsutskottet påbörjar sakbehandlingen av ärendet bör utskottet genom en remiss ge möjlighet för högskolorna samt berörda organisationer och intressegrupper att yttra sig över den del av propositionen och tillhörande motioner som berör högskolestyrelsernas sammansättning.

Högskolans framtida anslags- och styrsystem

Föredragande statsrådet betecknar propositionen som ett led i en reformering av högskolans anslagssystem. Av propositionen framgår att ytterligare förslag med denna inriktning senare kommer att presenteras riksdagen. Vi finner det otillfredsställande att riksdagen inte ges möjlighet att samlat ta ställning till både anslags- och styrfrågorna för högskolan.

Vi vill påminna om att folkpartiet i två motioner till detta riksmöte (1986/87:Ub641 och 1986/87:Ub6) har framfört uppfattningen att högskolan skall ges möjlighet att arbeta med större målstyrning. Ett sådant system skall fullt utvecklat innebära att högskolan tilldelas en total resursram och att den lokala högskolestyrelsen sedan åläggs att göra fördelning mellan grundutbildning och forskning, mellan tjänster, lokaler, inredning och utrustning.

Vi tycker oss i den nu föreliggande propositionen finna visst stöd för vad vi i de tidigare motionerna anfört. Det är angeläget att det fortsatta arbetet med att väsentligt öka högskolans självständighet kommer att beredas skyndsamt från regeringens sida.

Regionstyrelserna

Propositionen föreslår att regionstyrelserna upphör fr. o. m. den 1 juli 1988 och att indelningen i regioner därmed upphör.

Folkpartiet var motståndare till regionstyrelserna redan när de infördes som ett resultat av en uppgörelse mellan centerpartiet och socialdemokraterna. Alltsedan dess har folkpartiet arbetat för att styrelserna skall avskaffas.

Mot denna bakgrund är det självklart att folkpartiet ställer sig bakom förslaget att regionstyrelserna nu avskaffas samt förslaget till hur det s. k.

LIE-anslaget skall anvisas i framtiden. Vi anser det angeläget att understryka att det bör vara universitetsstyrelserna som i fortsättningen övertar ansvaret för forskningsanknytningen vid de mindre högskolorna.

Mot. 1986/87
Ub90

Högskolestyrelsernas sammansättning

Det andra huvudförslaget i propositionen gäller en förändring av högskolestyrelsernas sammansättning. Förslaget innebär att företrädarna för allmänintressena i fortsättningen skall ha majoritet genom att utgöra sex av styrelsens totalt elva ledamöter. I styrelsen skall vidare ingå rektor, tre företrädare för de anställda och en företrädare för de studerande.

Frågan om högskolestyrelsens sammansättning var föremål för mycken debatt innan den nuvarande ordningen fastställdes inför högskolereformens ikraftträdande 1977. Vid ett antal tillfällen därefter har frågan på nytt aktualiserats och vid varje tillfälle lett till en intensiv debatt. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att regeringen presenterar förslaget att majoriteten skall övergå från verksamhetsföreträdarna till allmänföreträdarna utan att först ha remitterat detta till högskolorna och till de organisationer och intressegrupper vilka idag utser företrädare i högskolestyrelserna. Det finns skäl att påminna om vad den dåvarande socialdemokratiska utbildningsministern skrev då frågan om styrelsens sammansättning senast behandlades: "Det är av stor vikt för högskolestyrelsens auktoritet och beslutsförmåga att principerna för dess sammansättning är förankrade inom högskoleenheten. I likhet med bl. a. UHÄ har jag tagit fasta på den breda uppslutning kring de nuvarande styrelserna som kommit till uttryck vid remissbehandlingen." (Prop. 1983/84:52 s. 10). Innan utskottet sakbehandlar propositionen och de motioner som väcks med anledning av denna bör därför utskottet besluta att inhämta synpunkter från de nyss berörda intressenterna. Detta bör också gälla det alternativförslag som vi presenterar i det följande.

Folkpartiet har tillsammans med bl. a. företrädare för lärarna och de studerande, slagit vakt om principen att det är verksamhetsföreträdarna som skall ha majoriteten i högskolestyrelserna. Vi har ansett att detta var en viktig princip inom ramen för ett system där riksdag och regering på ett mycket detaljerat sätt har styrt utbildning och forskning och med tanke på att regionstyrelserna har haft en majoritet av allmänföreträdare.

Det finns som vi har berört ovan anledning att nu öka högskolornas beslutanterätt över de medel som de tilldelas för utbildning och forskning. Konsekvensen av detta blir att regering och riksdag måste acceptera att mycket mer övergripande än idag styra den högre utbildningen och forskningen. Utifrån dessa ändrade förutsättningar och med hänsyn tagen till att regionstyrelserna föreslås avskaffade anser vi det rimligt att, som regeringen gör, pröva om andra än företrädare för verksamheten skall ha majoriteten i högskolestyrelserna.

När man tar ställning till den framtida sammansättningen av högskolestyrelserna finns det också anledning att ta hänsyn till hur den hittillsvarande ordningen har fungerat. En synpunkt som därvid bör beaktas är erfarenheten från flera högskolestyrelser att företrädarna för verksamheten tar hänsyn mer

till sina resp. discipliners ämnesområden eller organisationers intressen än till helheten för resp. högskola. Vi förutsätter att erfarenheterna av nuvarande ordning blir utförligt belysta i det remissförfarande som vi föreslår skall genomföras.

Med reservation för vad remissförfarandet kommer att ge menar vi sammanfattningsvis därför, med hänsyn tagen såväl till de nya styrformer som vi anser angelägna inom högskolan som till de erfarenheter nuvarande ordning har givit, att det kan finnas anledning pröva en sammansättning av högskolestyrelserna där verksamhetsföreträdarna inte har majoriteten.

Vi är emellertid inte beredda att acceptera regeringens förslag. Det innehåller enligt vår uppfattning flera oacceptabla brister: lärarna ges ingen representation och de studerande en alltför liten. Fackföreningarna bibehåller sitt dubbla inflytande genom att vara representerade i styrelserna samtidigt som de har rätt att förhandla enligt MBL. Slutligen finns det en uppenbar risk att företrädarna för allmänintressena, om de skall utses enligt regeringsförslaget, kommer att företräda politiska partier, intresseorganisationer eller fackföreningar.

Mot denna bakgrund föreslår vi därför att följande förändringar vidtas i förhållande till regeringens förslag.

1. Inflytandet för verksamhetsföreträdarna måste bli större.

Vid högskoleenheter med fasta forskningsresurser bör styrelsen ha följande sammansättning:

- a) tre lärare som företräder verksamheten vid enheten,
- b) tre representanter för de studerande,
- c) högskoleenhetens rektor,
- d) åtta företrädare för allmänna intressen.

Vid övriga högskoleenheter bör styrelsen ha följande sammansättning:

- a) två lärare som företräder verksamheten vid enheten,
- b) två representanter för de studerande,
- c) högskoleenhetens rektor,
- d) sex företrädare för allmänna intressen.

Vårt förslag innebär en bättre balans än regeringsförslaget mellan inflytandet för allmänföreträdarna och för verksamhetsföreträdarna. Förslaget till sammansättning av styrelsen skall ses i sammanhang med vad vi föreslår nedan om principen för utseende av allmänföreträdare.

2. De fackliga företrädarna skall endast ha närvaro- och yttranderätt.

Det är nu dags att renodla de fackliga organisationernas inflytande i högskolan. Enligt vår uppfattning bör man därvid följa samma princip som regeringen har föreslagit i den s. k. verksledningspropositionen, dvs. personalen bör ha närvaro- och yttranderätt men ej rösträtt. Inflytande för personalen tillvaratas genom deras representation i underordnade högskoleorgan och genom förhandlingar inom ramen för lagen om medbestämmanderätt.

3. Rektor skall liksom hittills i normalfallet vara självskriven som styrelsens ordförande.

4. Företrädarna för allmänintressena skall nomineras av resp. högskola och utses av regeringen.

I propositionen redogör föredragande statsrådet för vilka egenskaper som

bör utmärka de personer vilka skall företräda allmänintressena. De skall ha ett starkt personligt engagemang för högskolans utveckling och vara särskilt förtrogna med de områden som anknyter till högskolans verksamhetsområde.

Vi delar regeringens uppfattning att det är just dessa egenskaper som allmänföreträdarna skall ha. Vi fruktar emellertid att de egenskaperna inte kommer att vara det som utmärker allmänföreträdarna om regeringen skall handplocka dem. Trots vad som anförs i propositionen leder nämligen en sådan ordning enligt vår uppfattning till att regeringen, mer eller mindre tvingad, kommer att utse företrädare för skilda intressegrupper som kräver att få inflytande över högskolan.

Det bästa sättet att garantera att allmänföreträdarna har just de egenskaper som regeringen anser att de skall ha är enligt vår uppfattning att högskolan själv får nominera dem. Därigenom har högskolan möjlighet att till sig kunna knyta personer vilka de anser kan tillföra högskolan angelägen kompetens och erfarenhet. Självfallet skall dessa personer vara oberoende av högskolan i den meningen att besluten i högskolestyrelsen inte påverkar deras egna eller deras kollegers arbetsförhållanden. Det är en självklarhet att regeringen i normalfallet skall utse dem som högskolan nominerar.

Det finns skilda möjligheter när det gäller att bestämma hur nomineringsförfarandet skall genomföras. Den naturliga modellen är att nomineringsansvaret läggs på de valkorporationer som i dag finns för att utse lärarnas och de studerandes företrädare i styrelsen.

Övriga frågor rörande högskolestyrelsernas sammansättning.

Föredragande statsrådet föreslår att det inte bör utses suppleanter för styrelsens ledamöter. Vi anser inte att detta är rimligt. Visserligen finns det anledning att betona det personliga ansvaret för styrelsens samtliga ledamöter men framför allt de studerande och lärarna kan periodvis vara så bundna av sina studier resp. sitt arbete att de har svårt att närvara vid varje sammanträde. Det är därför rimligt att de har suppleanter att tillgå. Det bör dock markeras att suppleanter inte skall ha närvarorätt annat än i de fall då de tjänstgör för ordinarie ledamot.

Övriga frågor

I propositionen föreslås att medel för lokala och individuella linjer och enstaka kurser skall fördelas av högskolestyrelserna för den utbildning för vilken staten har ansvar. Här kommer formerna för inflytande att säkerställas genom högskolestyrelsernas sammansättning. För den kommunala högskolan finns däremot inga förslag till hur inflytandet skall organiseras. Det är anmärkningsvärt med tanke på att den kommunala högskoleutbildningen utgör en fjärdedel av högskolan. Hittills har regionstyrelserna haft i uppdrag att knyta samman den forskning som sker inom de statliga högskolorna med den som sker inom de kommunala vårdhögskolorna. Denna ordning har varit motiverad av att fasta forskningsresurser och institutioner för forskning endast finns inom den statliga högskolan. När regionstyrelserna nu avskaffas kommer det att behövas en ordning som innebär att universitetsstyrelserna

får ett ansvar för forskningsanknytningen vid de kommunala högskolorna. Regeringen bör ge UHÄ i uppdrag att redovisa ett förslag till hur kopplingen skall kunna göras mellan forskningen inom den statliga och den kommunala högskolan.

Mot. 1986/87
Ub90

Hemställan

Med hänvisning till ovan hemställer vi

1. att riksdagen beslutar att godkänna propositionen i den del som gäller förslaget att avskaffa regionstyrelserna,
2. att riksdagen beslutar att högskolestyrelsen skall få en sammansättning i enlighet med vad vi i motionen anfört, nämligen att antalet företrädare för lärarna och de studerande utökas, att de fackliga företrädarna skall ha närvaro- och yttranderätt, att rektor liksom hittills i normalfallet skall vara självskriven som styrelsens ordförande, att företrädarna för allmänintressen skall nomineras av resp. högskola och utses av regeringen samt att suppleant för ordinarie ledamot skall kunna utses,
3. att riksdagen hos regeringen begär att UHÄ skall få i uppdrag att presentera ett förslag till hur kopplingen mellan forskning inom statlig och kommunal högskola i framtiden skall ske.

Stockholm den 21 april 1987

Ylva Annerstedt (fp)

Lars Leijonborg (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Kerstin Keen (fp)